

Отже, сучасна історіографія широко висвітлює тему державотворення, однак переважно через позитивістський підхід, орієнтований на фактологію, яка поступово втрачає актуальність. Монографії, хоча й розкривають окремі аспекти, не дають цілісного бачення через обмежені хронологічні чи тематичні межі. Тому питання становлення і розвитку української державності залишаються актуальними для подальших досліджень.

Джерела та література

1. Батенко Т. Королі СНД. Портрети дванадцяти Президентів (тенденції та закономірності розвитку в пострадянському просторі). Львів, 2000. 216 с.
2. Георгіца А. З. Сучасний парламентаризм: проблеми теорії і практики. Чернівці, 1998. 483 с.; Бандурка О. М., Древаль Ю. Д. Парламентаризм в Україні: становлення і розвиток. Харків, 1999. 288 с.
3. Дроботенко Н. Історіографія розвитку державотворення незалежної України (90-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.). *Сумська Старовина*. 2009. С. 88–94.
4. Кульчицький С. Українська революція 2004. Київ, 2005. 368 с.
5. Литвин В. Політична арена України: Дійові особи та виконавці. Київ: Абрис, 1994. 495 с.
6. Литвин В. Україна на межі тисячоліть (1991–2000 рр.). Київ, 2000. 360 с.

Франкова Вікторія

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ У МУРАЛАХ: ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ ВИМІР

Ключові слова: мурали, місця пам'яті, Європа, історія, колективна пам'ять, історіографія.

Keywords: murals, cites of memory, Europe, history, collective memory, historiography.

Мурали є частиною публічного простору й можуть виконувати різні функції: відображення суспільних настроїв, історичних подій та культурних процесів певного періоду; в умовах глобалізації стінописи часто слугують інструментом діалогу між різними культурами; це один із механізмів ведення політичної боротьби та поширення пропаганди.

Історіографія досліджуваної проблеми умовно може бути поділена на кілька напрямів: мистецтвознавчі та культурологічні дослідження, що торкаються широкого контексту муралізму, дотичні до питань, пов'язаних із зазначеною проблематикою; праці, які надають теоретичне обґрунтування для аналізу стінописів як частини публічного простору та місць пам'яті; дисертації, монографії, статті в наукових журналах, присвячені безпосередньо дослідженню історичної пам'яті в муралах країн Європи. Вивчення характеризується міждисциплінарністю, оскільки воно поєднує в собі елементи мистецтвознавства, історії, соціології. Це ускладнює виділення єдиної хронології дослідження проблеми. Сучасні дослідження підкреслюють важливість муралів як інструменту соціальної критики, формування громадської ідентичності та взаємодії з міським середовищем.

Насамперед варто звернути увагу на дослідження муралів мистецтвознавчого та культурологічного характеру. А. В. Єфімова у праці «Public Art як фено-

мен сучасного мистецтва: український досвід» (2011) розширює межі дослідження муралів, розглядаючи їх у контексті публічного мистецтва [3]. Вона систематизує різноманітні підходи до створення муралів, виділяючи три основні категорії: «art in public places» (мистецтво в громадських місцях), «art as public places» (твори мистецтва як частина громадського місця) та «art in the public interest» (мистецтво в громадських інтересах). Такий підхід дає змогу більш глибоко зрозуміти різноманітність функцій і ролей, які виконують стінописи у сучасному міському середовищі.

У праці британського антрополога, який працює як над публічним, так і над глобальним мистецтвом, Рафаеля Шактера «Світовий атлас вуличного мистецтва та графіті» (2013) представлено понад 100 відомих митців, які працюють у світовому публічному просторі [5]. Книга структурована географічно за країною і містом та розкриває еволюцію вуличного мистецтва і графіті в кожному регіоні, забезпечуючи істотний контекст. Примітно, що Р. Шактер розділяє митців відповідно до їхнього стилю, зокрема окремо подаючи графіті та мурали. У своїй праці автор характеризує творчість таких художників-муралістів країн Європи: Zbiok (Польща), «Interesni kazki» (Україна), 3TTMan (Іспанія), Remed (Іспанія), Aрыз (Іспанія), Escif (Іспанія), Liqen (Іспанія), Nano4814 (Іспанія), Александрос Васмулакис (Греція).

Б. Гаврилук у своїй статті «Український мурал-арт у контексті світового мистецтва» (2018) пропонує комплексний аналіз муралізму в Україні, порівнюючи його з глобальними тенденціями [2]. Автор акцентує на тому, що мурал-арт перестав бути просто настінним живописом, а став монументальною формою сучасного мистецтва, тісно пов'язаною з урбаністичним простором.

Дисертація Ю. В. Шеменьової «Мурали України у світовому стріт-арті: формотворення, пластичне моделювання, художньо-образні особливості» (2021) є всебічним дослідженням феномену муралів, зосередженим на їх розвитку в Україні в контексті світових тенденцій [6]. Авторка простежує еволюцію мурал-арту від його витоків в агітаційному мистецтві до сучасних інтерактивних форм. Подано детальний огляд розвитку муралізму в різних країнах світу, виокремлено ключові етапи та впливові фактори.

Історію появи та поширення стінописів, їх вплив на суспільство, а також особливості розвитку муралізму в різних містах країни досліджує Г. Бітаєва в межах статті «Мистецтво муралу як динамічне художнє явище сучасного українського соціуму» (2022) [1]. Важливим є те, що авторка чітко визначає відмінності між муралами та графіті, основними з яких є обов'язкова наявність сюжетної композиції в муралах.

Специфіку художньо-образного складника муралів, що вказують на звернення до історичних подій, пов'язаних із єврейським населенням Польщі, представила українська дослідниця Ю. В. Шеменьова у своїй статті «Тема юдаїки в мурал-арті Польщі (на прикладі стінописів міст Краків і Лодзь)» [7]. Авторка зазначає, що для муралів обох міст є характерним вибір монохромної кольорової гами і техніки трафаретного спреї-арту, щоб створити імітацію архівних фотографій. Цей стилістичний прийом, на думку науковиці, підкреслює важливість зображуваних подій та їх історичний контекст, наголошуючи на кроскультурному значенні, «документальності» та історичній достовірності зображень.

До аналізу історичної пам'яті дотична стаття Р. Любавського «Мурали Харкова: простір, пам'ять, політика» (2021), яка пропонує глибокий аналіз муралів Харкова як важливого елементу міського ландшафту та інструменту формування ідентичності [4]. Автор описує, як мурали відображають різні етапи історії Харкова, від радянського періоду до сьогодення. Він аналізує, як змінювалися тематика та стилістика муралів у відповідь на соціальні та політичні трансформації.

Попри наявність окремих досліджень з історії розвитку муралізму, історичної пам'яті в муралах окремих країн Європи, немає комплексного дослідження з цієї теми, яке б систематизувало кількість, зміст, мету наявних муралів. Трактатування відмінностей між муралами та графіті має дискусійний характер та потребує вироблення консенсусу. За результатами аналізу згаданих публікацій можна дійти висновку, що інтерес до муралів як об'єкта наукового дослідження постійно зростає.

Джерела та література

1. Бітаєва Г. Мистецтво муралу як динамічне художнє явище сучасного українського соціуму. *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2022. № 18(1). С. 79–86.
2. Гаврилюк Б. Український мурал-арт у контексті світового мистецтва. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2018. Вип. 37. С. 241–254.
3. Єфімова А. Public Art як феномен сучасного мистецтва: український досвід. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. Львів, 2012. Вип. 22. С. 100–112.
4. Любавський Р. Мурали Харкова: простір, пам'ять, політика. *City: History, Culture, Society*. National Academy of Sciences of Ukraine (Institute for Problems of Cryobiology and Cryomedicine), 2021. Вип. 12(1). С. 24–40.
5. Шакер Р. Світовий атлас вуличного мистецтва і графіті. Київ: Magenta Art Books, 2018. 408 с.
6. Шеменьова Ю. В. Мурали України у світовому стріт-арті: формотворення, пластичне моделювання, художньо-образні особливості: дис. ... д-ра філос.: 023. Київ, 2021. 437 с.
7. Shemenova Y. The theme of Judaica in mural art of Poland (on the example of the murals of the cities of Krakow and Lodz). *Paradigm of knowledge*. Frankfurt, 2021. Vol. 3(47). P. 25–47.

Горленко Олександр

Запорізький національний університет

ПИТАННЯ МЕНТАЛЬНОГО ОБРАЗУ ДОНБАСУ В НОВІТНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

Ключові слова: Донбас, ментальність, історіографія.

Keywords: Donbas, mentality, historiography.

Регіональна специфіка Донбасу стала «притчею во язицех» численних політехнологів і всіляких експертів – фахівців із «донбаської народності» чи «донбаського менталітету». Сучасна українська історіографія впевнено відкидає ці маніпуляції та констатує, що «проросійськість» Донбасу – це один із патентованих міфів самоідентифікації. Але, як казав нардеп України Геннадій Москаль у своєму інтерв'ю, «Є певні особливості донбаського менталітету, і у нього треба “вписуватися”» [9].